

Vid livets slut

Alla buddhister inser att livet består av en början och ett slut, av ständig förändring. De flesta människor som jag har träffat på i Thailand är mycket medvetna om livets tre kännetecken som handlar om att allt liv är ett lidande, att allt förändras och det vi kallar för ett jag är en illusion. Man är också mycket medveten om *Kammas* betydelse (handlingarna) och hur viktigt det är att ge *Dana* (gåva) till templet.

Vi upplever hela tiden hur idéer, tankar, humör och förhållanden inom oss själva föds och dör. Med den vetskapen så accepterar buddhister kroppens död som ett naturligt resultat av att födas. Det ingår i en del av hela universums rytm. Buddhister i Thailand tror att det är möjligt att bli upplyst även i de sista livsögonblicken

När de inser att de skall dö begär en del människor att få komma till ett kloster för att kunna tillbringa sina sista dagar där. Är de hemma eller ligger på sjukhus får de besök av munkar som sjunger välsignelser för de döende.

När någon är döende är det viktigt att göra den sista stunden så lycklig, ljus och harmonisk som möjligt för att personen skall få en fridfull död och en god återfödelse. Ritualerna före döden blir en hjälp för personen som närmar sig livets slut och ett stöd för de närstående.

Då någon har dött informeras munkarna och alla släktingar, vänner och grannar. Den döda kroppen förvaras vanligtvis hemma i en kista i tre dagar. När någon dör på sjukhus tas kroppen hem om det finns en möjlighet.

Kistan placeras i det centrala rummet i huset och både kistan och hemmet smyckas av grannar och släktingar med vackra blad från vackra blommor och med vita flaggor. De anhöriga behöver inte bekymra sig alls för detta. Vitt är huvudfärgen vid någons död, även om det ibland också förekommer andra färger.

Allt görs fint och också omgivningen utanför huset dekorerar omsorgsfullt med en lina av thailändska/buddhistiska flaggor. I linan kan de som vill framföra sitt deltagande fästa kondoleanser med hälsningar och buddhistiska verser. En mycket vanlig vers i dessa sammanhang är

Alla sammansatta ting
är förgängliga.

När någon har dött kommer många hem till familjen, även närstående som rest långa vägar. Alla, precis alla, är välkomna vid någons död. De anhöriga hälsar var och en välkommen. Något annat vore mycket oartigt. Det är inte ovanligt att 50 till 70 personer finns i hemmet samtidigt för att uttrycka sitt deltagande.

Om inte alla ryms i huset hyrs ibland speciella tält som reses utanför huset och smyckas. Under dessa tre dagar som kroppen förvaras i hemmet lagas ingen mat i huset. Alla måltider tillreds av dem som bor i närheten, och maten och alla andra förnödenheter fraktas till huset.

De närmast sörjande ska inte behöva bekymra sig om praktiska saker utan få möjlighet att helhjärtat vara i sorgen, att få vara ledsna.

Under dessa tre dagar som kroppen förvaras hemma lämnas inte familjen ensam. Det finns alltid någon vaken person där tillsammans med dem under dygnets alla timmar.

När döden har inträffat hålls en ceremoni vid vilken en släkting eller vän till den döde håller vatten i en tom skål, låter vattnet rinna över och ner på en tallrik som står under. Under ceremonin för den döde läses exempelvis följande ord upp:

Alla sammansatta ting är
förgängliga, förvisso.
Deras natur är tillblivelse
och försvinnande.
Efter att ha blivit till
kommer de till ett slut.
Det är en sann lycka
att överkomma denna process
Av tillblivelse och försvinnande.

I många traditionellt buddhistiska länder (som Thailand) bränns liken hellre än begravs. Kroppen förs inte till ett krematorium utan till ett kloster, där det bränns.

När jag har varit i Thailand så har jag förstått att det är viktigt att skapa en god atmosfär kring personer/personen som ligger inför döden så att de får dö med en känsla av inre frid och harmoni. Det ger förutsättningar för en bättre återfödelse.

Munkarna ger flera *Dhamma*-tal och även anhöriga håller tal. Som avslutning utför munkarna en vatten-ceremoni som är en symbolisk handling för att omvandla meriter, ge god *kamma*, ge allt gott till den döde som befinner sig i en återfödelseprocess.

En tom kopp fylls med vatten från en kanna, då koppen är full fortsätter man att hålla så att vattnet flödar över kanten, samtidigt som man reciterar. Andemeningen är att precis som vattnet springer från källor högst upp i bergen och flödar ner nedåt i bäcken som blir åar och floder och når havet – må de meriter som vi samlat flöda in i processen av den dödes återfödelse och bli till välsignelse.

Munkarna välsignar alla som samlats för att dela sorgen. Och trots att personens död förvisso är en sorglig händelse omvandlas den på ett symbolisk sätt till ett slags lyckligt ögonblick. Man skänker den döde allt gott, fullgör sitt ansvar och tar lärdom för sitt eget liv.

Efter ceremonin som kan vara flera timmar lång och som vanligen äger rum på eftermiddagen, eskorteras munkarna tillbaka till klostret. Övriga som deltagit i högtiden inbjuds av familjen till en måltid.

Kroppen skall kremeras så snart som möjligt efter dödsfallet. Vid begravningen sätts ett kärl med askan i jorden. Buddhister vill gärna att en munk leder begravningshögtiden och att han reciterar de heliga texterna.

Sedan 1980 finns det buddhistiska begravningsplatser i Sverige. Inte så långt härifrån där jag bor så har man ett i Fosie-kyrkan. Men om jag har förstått det rätt så är det en kinesisk begravningsplats.

Jag minns vid Tsunami-katastrofen i Thailand 2004 så uppmärksammade medierna (från väst) att thailändarna ville behålla sina döda på tempelområdena i flera dagar, helst 3 dagar. Identifieringen fick vänta. Inom Buddhismen finns det olika uppfattningar om hur lång tid det tar för en människa att lämna sin kropp och taga en ny.

Inom Theravada-traditionen så menar man att så fort man dör så får man en ny tillvaro. Man har heller ingen själ.

Vi består av processer, så det finns ingen själ eller ett bestående jag som går vidare. Det som leder till en ny återfödelse är människans önskan/begär om att få leva vidare. Det är livstörsten. Med andra ord hennes *Kamma*.

Den dominerande uppfattningen inom Theravada är att återfödelsen sker omedelbart, snabbt som blinkningen. Men inom Tibetansk Buddhism och annan form av Tantra/Vajrayana som är en annan riktning, vill man att kroppen skall lämnas i fred i tre dagar efter dödsfallet och sen tror man att det tar 49 dagar innan den döde har hittat en ny tillvaro efter sin död. Samma sak tror man inom Shintoismen som är en japansk religion.

När jag har rest runt i Thailand, Laos och Burma så verkar alla tre länder som har samma tradition (Theravada) i stort sett gör samma sak. Munkarna går till hemmet för att läsa sjungande ur heliga skrifter. Vid själva begravningen hålls en speciell ceremoni där samtliga närvarande överför sina goda gärningar (kamma) och de goda tankarna de tänkt på den döde. På det viset vill man hjälpa den döde till en gynnsam återfödelse.

Slutligen bränns, kremeras, den döda kroppen medan munkarna sjungande läser ur heliga skrifter och uttalar välsignelser. Munkarna får mat efter en kremeringsceremoni. I Buddhistiska länder som Sri Lanka, Kambodja, Laos, Thailand och Burma så kremerar, bränner, man vanligen sina döda.

Vid andra tillfällen så har jag sett att munkarna under ceremonin läser och sjunger texterna medan två personer går runt bålet tre varv och tänder sedan på, med ansiktet bortvända. De kastar sina facklor och springer bort samtidigt som någon håller vattnet över dem, som en symbolisk rening.

Fler ceremonier

Nästa ceremoni till minne av den döde, äger rum sju dagar efter dödsdagen, ofta på en tidig förmiddag. Det är skänka mat-ceremonier (Dana), då munkarna inbjuds och vänner, släktingar och grannar är välkomna.

Alla tar med sig gåvor till munkarna och mat. Munkarna leder ceremonin med recitation och *Dhamma*-tal. Vid den efterföljande måltiden serveras maten först till munkarna som sitter på kuddarna och sedan äter också alla de övriga sittande tillsammans på golvet.

Nästa minnesceremoni infaller tre månader efter dödsdagen och högtidlighålls åter med en skänka mat-ceremoni. Ett år efter dödsdagen upprepas samma ritual.

Det är inte alls ovanligt att varje dödsdag högtidlighålls med en skänka mat-ceremoni år efter år, kanske 20 till 30 år. Det kan vara många sådana ritualer varje år i en familj och munkarna i Thailand och Sri Lanka är ofta upptagna med dessa ceremonier.

När en familj får alltför många att komma ihåg, kan man föra samman minnesritualerna och högtidligt hålla flera på samma dag. Minnesdagarna hålls ofta i templet eller privat i huset. Där sätter man fram ett foto på den döde och där får fotot vara på altaret i 12 dagar. Alla i Thailand har ett altare där man sysslar med *Shaddha* varje dag (tillbedjan, tilltro) till *Dhamman*.

Men som sagt var: minnesdagarna hålls ofta i templet, till vilken familjen tar med mat och gåvor på en bestämd dag (Dana). Minnesdagarna blir en fest och högtidsstund då släkt och vänner samlas i templet för att lyssna till *Dhamma*, minnas den avlidne och umgås med varandra.

Källor

Buddhism – nu – Nr 2 (2008)
Religionskunskap kurs A och B av Börje Ring.
Livsvägar/religionskunskap av Nils Åke Tidman.
Buddhismen av Bonniers.

Chiang Mai/Thailand – September 2009.
Sammanställt det.(uppdaterat) den 4/11.2010.

Dietmar Dh. Kröhnert